

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗАКАРПАТТЯ З КРАЇНАМИ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

Бокоч В.М.,

*викладач кафедри міжнародних відносин
Ужгородського національного університету*

В науковій статті аналізуються вигоди геополітичного розташування області та його вплив на зовнішньоінвестиційне співробітництво з країнами Карпатського Євро регіону. Досліджено тенденції в прямих та портфельних іноземних інвестиціях в економіку Закарпаття за видами економічної діяльності. Проаналізовано вплив світової фінансової кризи 2008 р. на обсяги іноземного інвестування та визначено стратегічні орієнтири у зовнішньоінвестиційному співробітництві на регіональному та місцевому рівнях.

Ключові слова: зовнішньоінвестиційне співробітництво, Карпатський Євро регіон, види економічної діяльності, іноземне інвестування, стратегічні орієнтири

В научной статье анализируются выгоды геополитического расположения области и его влияние на внешнеинвестиционное сотрудничество со странами Карпатского Евро региона. Исследованы тенденции в прямых и портфельных иностранных инвестициях в экономику Закарпатья за видами экономической деятельности. Проанализировано влияние мирового финансового кризиса в 2008 г. на объемы иностранного инвестирования и определены стратегические ориентиры в внешнеинвестиционном сотрудничестве на региональном и местном уровнях.

Ключевые слова: внешнеинвестиционное сотрудничество, Карпатский Евро регион, виды экономической деятельности, иностранное инвестирование, стратегические ориентиры

In the scientific article the benefits of geopolitical location of area and his influence are analysed on a collaboration with the countries of European Region of Carpathians. Tendencies are investigational in lines and portfolio foreign investments in the economy Zakarpattya after the types of economic activity. Influence of world financial crisis is analysed in 2008 on the volumes of the foreign investing and certainly strategic orientiri in a zovnishneinvesticiynomu collaboration on regional and local levels.

Keywords: zovnishneinvesticiyne collaboration, European Region of Carpathians, types of economic activity, foreign investing, strategic orientiri

Закарпаття наймолодша область України. Як адміністративно-територіальна одиниця утворена і входить її складу з 22 січня 1946 р. За адміністративно-територіальним поділом включає в себе 13 районів, 5 міст обласного значення, 11 міських, 19 селищних та 10 сільських рад. Обласний центр місто Ужгород.

Закарпатська область розташована на крайньому оді України. На північному сході й південному сході межує з Львівською та Івано-Франківською областями, на північному заході, заході й півдні кордони області співпадають з державним кордоном України загальною протяжністю 467,3 км, в тому числі з Польщею – 33,4 км, Румоваччиною – 98,5 км, Угорщиною – 130,0 км та Румунією – 205,4 км. В області є 19 пунктів переходу кордону сусідніх держав. Унікальне геополітичне розташування області на перехресті міжнародних транспортних, економічних, торговельних, культурних шляхів сприяє розвитку й подальшому поглибленні всебічного між державного співробітництва, в тому числі у зовнішньоінвестиційній діяльності, та відводить важливу роль регіону в інтеграції України в європейські структури. Площа Закарпаття становить 12,8 тис. км², або 2,1 % території України, і є однією з найменших серед областей Західно-європейського регіону, займаючи 11,6 % його території. Майже 80 % території області займають гори. Найбільше багатство регіону ліси, які вкривають більше половини території області. Породний склад лісів представлений з бука, яли-

ни, ялиці, дуба, явора, ясена. Щорічна заготівля деревини становить близько 1,0 млн. м³.

Мінерально-сировинна база області налічує понад 220 родовищ більш як 30 видів корисних копалин, серед яких кам'яна сіль, каолін, мармур, поліметали, алуніти, перліти, цеоліти, ліпарити, барити. Ґрунти регіону оцінюються як середньо родючі з неглибоким гумусовим горизонтом та високою кислотністю.

В економіці області вагому частину займають такі види господарської діяльності, як заготівля та переробка деревини, харчова та легка промисловість, машинобудування, санаторно-курортне обслуговування та туризм, сільськогосподарське виробництво.

Виробнича інфраструктура Закарпаття представлена розгалуженою транспортною мережею, яка включає залізничний, автомобільний, повітряний та трубопровідний транспорт. Зокрема, територією області проходять дві автодороги державного значення – магістральна Київ-Чоп і регіональна Мукачєво-Рогатин, а також міжнародний Критський транспортний коридор: Лісабон-Трієста-Любляна-Будапешт-Київ-Волгоград.

Динамічно розвивається зовнішньоекономічна діяльність Закарпаття. Підприємства області співпрацюють із суб'єктами господарювання понад 100 країн світу. Область є привабливою для інвестицій. В регіоні працюють підприємства відомих світових фірм – ЗАТ „Єврокар”, ТОВ „Гроклін-Карпати”, ТОВ „Ядзакі-

Україна», ТОВ „Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед”. Значні інвестиції вкладено у підприємства машинобудування з виробництва деревини та виробів з неї, виробництво харчових продуктів, напоїв. Значні обсяги їх припадають на сусідні країни, на базі яких створено інтеграційне формування „Карпатський Єврорегіон”.

Закарпаття має умови для розвитку енергозабезпечення за рахунок гідроенергетичного потенціалу річок, зокрема, і за рахунок міжнародної ріки Тиса, по фарватеру якої проходить кордон з Румунією та частково Угорщиною.

За даними Всеукраїнського перепису населення (2001 р.) в області проживають громадяни близько 100 національностей, у тому числі 80,5 % – українців, 12,1 % – угорців, 2,6 % – румун, 2,5 % – росіян. Населення румунської національної меншини зосереджено в основному в сільських прикордонних територіях Тячівського і Рахівського районів.

Методологічна основа базується на прийомах економічних досліджень: діалектичному методі пізнання процесів і явищ у їх взаємозв'язку і розвитку, економіко-статистичному та порівняльних оцінок.

Метою дослідження є узагальнення науково-теоретичних та практичних засад зовнішньоінвестицій-

ного співробітництва прикордонного регіону з суміжними країнами Карпатського Єврорегіону, а також визначення стратегічних орієнтирів на регіональному та місцевому рівнях.

Наукова стаття складається зі вступу та основної частини – результати дослідження, де висвітлено особливості зовнішньоекономічного співробітництва Закарпаття з суміжними країнами на сучасному етапі.

На зовнішньоекономічне співробітництво, в тому числі на інвестиційну діяльність регіону значний вплив мають сусідні країни, частина територій яких входить до складу Карпатського Єврорегіону. Суміжні країни, території яких прилягають до Закарпаття, є членами Європейського Союзу передостанньої (з 2004 р. Польща, Словаччина, Угорщина) та останньої (з 2007 р. – Румунія) хвиль.

Зовнішньоекономічна діяльність регіону в умовах розширення ЄС на Схід активізувалась як у зовнішній торгівлі товарами і послугами, так і в інвестиційній діяльності, за винятком 2009 р., оскільки на цей рік припав пік останньої світової фінансової кризи, яка негативно позначилась на макроекономічних показниках соціально-економічного розвитку більшості країн світу, в тому числі України, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, а також і Закарпатської області (табл. 1).

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт по країнах ЄС, що межують із Закарпатською областю, в тому числі України*

(млрд. дол. США, за паритетом купівельної спроможності (ПКС) 2005 року)

Аналізовані країни	2000	2004	2007	2008	2009	2009, % до:		
						2004	2007	2008
Польща	452,0	507,7	596,8	626,6	637,3	125,5	106,8	101,7
Румунія	153,8	195,0	232,9	250,0	232,2	119,1	99,7	92,9
Словаччина	68,5	81,6	104,5	110,9	105,8	129,7	101,2	95,4
Угорщина	138,9	165,2	179,5	180,7	169,2	102,4	94,3	93,6
Україна	181,2	256,0	304,8	311,8	264,4	103,3	86,7	84,8
в тому числі, Закарпатська область**	...	5,3	10,5	13,2	10,8	203,7	102,9	81,8

* Розраховано за джерелом: [1, с. 547, 548; 2, с. 32]

** За валовим регіональним продуктом, млрд. грн.

Світова фінансова криза, яка розпочалася у США 2008 р., а у 2009 р. суттєво вплинула на зниження показника валовий внутрішній продукт аналізованих країн останньої і передостанньої хвиль ЄС, а також на Україну, що свідчать дані табл. 1.

Відмітимо, що остання світова фінансова криза негативно, але в меншій мірі позначилась і на економіках багатьох інших країн світу. Зокрема, у Великобританії валовий внутрішній продукт (ВВП) у 2009 р. порівняно з 2008 р. зменшився на 4,9 %, у США – на 2,4 %, Італії – на 5,0 %, а в Україні – на 15,2 %. Аналогічна тенденція, як видно з аналізованих показників табл. 1, характерна і для Закарпатської області, оскільки спад ВРП у 2009 р.

проти 2008 р. становив 9,2 %. Це, на думку автора досліджуваної тематики, повинно негативно вплинути на зовнішньоторговельну та інвестиційну діяльність у сфері послуг Закарпатської області з аналізованими країнами. Зокрема, у 2009 р. порівняно з 2008 р. зовнішня торгівля товарами Закарпатської області з країнами світу зменшилась на 23,4 %, або на 285,6 млн. дол. США, в тому числі з Польщею – на 26,2 %, або на 13,7 млн., Словаччиною – на 35,8 %, або на 36,7 млн., з Угорщиною – на 30,8 %, або на 188,3 млн., а з Румунією навпаки, цей показник зріс на 7,3 %, або на 1,1 млн. дол. США [2, с. 221].

Аналогічна ситуація і стосовно імпорту. Так, з країнами світу імпорт товарів у Закарпатську область змен-

дівся на 51,1 %, або на 913,2 млн. дол. США, в тому числі з Польщею – на 59,2 %, або на 26,8 млн., Словаччиною – на 73,4 %, або на 76,3 млн., з Угорщиною – на 74,1 %, або на 303,5 млн., а з Румунією – на 27,7 %, або на 3,8 млн. дол. США [2, с. 222].

Дослідження свідчать, що спадна тенденція притаманна також зовнішній торгівлі послугами регіону з країнами світу та сусідніх країн, з якими межує Закарпатська область. Відмітимо також, що зовнішня торгівля послугами в багатократ менша від зовнішньої торгівлі товарами. Зокрема, якщо експорт товарів з регіону в країни світу, в які експортує свої товари Закарпатська область, становив 735,0, то імпорт 952,9 млн. дол. США, а експорт й імпорт послуг відповідно 43,7 та 25,7 млн. дол. США. Така ж тенденція притаманна торгівлі товарами і послугами з сусідніми країнами, які межують із Закарпатською областю [2, с. 221, 222, 233, 234].

Інвестиційне співробітництво є різновидом міжнародних економічних відносин, мета якого – раціональний перерозподіл інвестиційних ресурсів між країнами і використання переваг від участі у міжнародному поділі праці на основі формування передового технологічного способу виробництва. Основні типи інвестицій, що перерозподіляються: реальні (довготермінові вкладення, насамперед у галузі матеріального виробництва для спорудження складних науко- і капіталомістких об'єктів); фінансові (фінансово-кредитна діяльність відповідних міжнародних інститутів, у тому числі з цінними паперами) та інтелектуальні (підготовка висококваліфікованих фахівців, передавання передового досвіду, ліцензій, проведення спільних науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та ін.) [3, с. 636].

Світова фінансова криза 2008 р. позначилась також на прямих іноземних інвестиціях по країнах інвесторах (табл. 2).

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Закарпатську область по окремих країнах-інвесторах*

(на початок року; тис. дол. США)

Всього, в тому числі група аналізованих країн	2008	2009	2010	2010, % до:	
				2008	2009
Всього	345329	356377	354960	102,8	99,6
Європа	239510	232661	242557	101,3	104,3
з тому числі, Польща	29556	33122	32930	111,4	99,4
Румунія	531	1698	1871	352,3	110,2
Словаччина	13565	11222	10476	77,2	93,3
Угорщина	32274	34672	32906	102,0	94,9
Разом по аналізованій групі країн	75926	80714	78183	103,0	96,9
Румунія, % до аналізованої групи країн	0,7	2,1	2,4	x	x
Аналізована група країн, % до:					
Країн світу	22,0	22,6	22,0	x	x
Європи	31,7	34,7	32,2	x	x

* Враховано за джерелом: [2, с. 238].

Матеріали дослідження, згруповані у табл. 2, свідчать, що, *по-перше*, чотири сусідні країни-члени ЄС, які межують із Закарпатською областю, вкладають значні обсяги інвестицій в економіку регіону. Зокрема, у 2010 р частка їх до всього обсягу інвестицій становила 22,0 %, а до країн Європи – 32,2 %.

По-друге, до 2008 р. прямі іноземні інвестиції (ПІІ) з країн світу мали зростаючу тенденцію, а з країнами Європи така тенденція притаманна до 2010 р. включно, з винятком Польщі, Словаччини та Угорщини.

По-третє, на протязі аналізованого періоду зростають прямі іноземні інвестиції в Закарпатську область з Румунії, але їх обсяги в багатократ менші від загальної суми інвестицій з боку Польщі, Словаччини та Угорщини.

Серед прямих іноземних інвестицій в економіку Закарпаття переважають інвестиції у сферу матеріального виробництва (табл. 3).

Аналіз прямих іноземних інвестицій в Закарпатську область за видами економічної діяльності свідчить, *по-перше*, що найбільші їх обсяги спрямовуються у секції С і D (класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) – добувна та переробна промисловість, які найбільш привабливі для іноземних інвесторів. Водночас менш привабливою є секція А – сільське господарство, мисливство, лісове господарство, оскільки у 2010 р. порівняно з 2008 та 2009 рр. вони зменшились на 19,3 %.

Таблиця 3

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Закарпатську область за видами економічної діяльності*

(на початок року; тис. дол. США)

Види економічної діяльності	Секції КВЕД	2008	2009	2010	2010, % до:	
					2008	2009
Усього		345329	356377	354960	102,8	99,6
<i>Сфера матеріального виробництва</i>						
в тому числі, сільське господарство, мисливство, лісове господарство	A	3020	3018	2438	80,7	80,7
промисловість (добувна та переробна)	C, D	279426	293675	293623	105,1	99,9
Разом:		282446	296693	296061	104,8	99,8
<i>Сфера послуг</i>						
Послуги пов'язані з сільським господарством, мисливством, лісовим господарством	A	1350	1386	772	57,2	55,7
Будівництво	F	3825	2720	2702	70,6	99,3
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	G	13327	14101	11037	82,8	78,3
Діяльність готелів та ресторанів	H	9292	9167	9297	100,1	101,4
Діяльність транспорту та зв'язку	I	15317	14036	17456	114,0	124,4
Фінансова діяльність	J	147	145	143	97,3	98,6
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	K	13987	13006	16534	118,2	127,1
Освіта	M	7	5	5	71,4	100,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	N	4953	5360	248	5,0	4,6
Надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту	O	678	758	705	104,0	93,0
Разом:		62883	59684	58899	93,7	98,7
Сфера послуг до всього обсягу ПІІ		22,1	16,7	16,6	x	x

*Розраховано за джерелом: [2, с.240].

По-друге, на сферу послуг припадають значно менші обсяги ПІІ, що мають тенденцію до зменшення. Зокрема, на початок 2008 р. в сферу послуг економіки області було вкладено 62,9 млн. дол. США (22,1 % до всього обсягу ПІІ), у 2009 р. – 59,7 млн. (16,7 %), а в 2010 р. – 58,9 млн. дол. США (16,6 %).

Отже, в Закарпатській області не спостерігається інвестиційного буму, який був характерний для суміжних країн-членів ЄС останньої та передостанньої хвиль. Інвестиційний бум супроводжується значним збільшенням інвестицій у розвиток господарського комплексу, що спостерігається в період економічного піднесення та сприятливого інвестиційного клімату для інвесторів. Водночас, дослідження свідчать (табл. 1), що для України, в тому числі й Закарпатської області в 2009 р. характерний значний спад у валовому внутрішньому та регіональному продукті, що відкинуло як країну, так і її аналізований регіон на значно нижчі позиції порівняно із 2004-2008 рр. Крім того, Україна і надалі перебуває у трансформаційній кризі, оскільки з валового внутрішнього продукту не вийшла на рівень

1990 р., в той час як Польща, Угорщина та Словаччина, а також Румунія рівень базового (1990 р.) перевершили за декілька років.

Сутність іноземних інвестицій, як інвестицій зарубіжних інвесторів (держав, компаній, банків, підприємців), розкривається в їх структурі. З організаційно-функціонального погляду розрізняють дві основні форми іноземних капіталовкладень: прямі та портфельні. Прямі здійснюються з метою придбання у повну власність, або контрольованого пакета акцій зарубіжного економічного об'єкта через створення нових підприємств і компаній або поглинання вже існуючих; портфельні – у вигляді придбання цінних паперів підприємств, компаній та інших економічних об'єктів для отримання інвестором додаткового прибутку (але не забезпечують йому право контролю за цими економічними об'єктами [3, с. 632].

В економіку Закарпатської області, зокрема, у сферу послуг, як свідчать наші дослідження, портфельні іноземні інвестиції за видами економічної діяльності займають незначні обсяги (табл. 4).

Таблиця 4

Портфельні іноземні інвестиції в Закарпатську область за видами економічної діяльності*

(на початок року; тис. дол. США)

Види економічної діяльності	Секції КВЕД	2008	2009	2010	2010, % до:	
					2008	2009
Усього		962	1451	1439	149,6	99,2
<i>Сфера матеріального виробництва</i>						
<i>в тому числі,</i> сільське господарство, мисливство, лісове господарство	A	1	-	0	-	-
промисловість (добувна та переробна)	C, D	702	952	905	128,9	95,1
Разом:		703	952	905	128,9	95,1
<i>Сфера послуг</i>						
Будівництво	F	9	8	8	88,9	100,0
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	G	130	454	470	361,5	103,5
Діяльність готелів та ресторанів	H	2	5	5	250,0	100,0
Діяльність транспорту та зв'язку	I	3	2	2	66,7	100,0
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	K	95	36	36	37,9	100,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	N	20	14	13	65,0	92,9
Разом:		259	519	534	206,2	102,9
Сфера послуг до всього обсягу портфельних іноземних інвестицій		26,9	35,8	37,1	x	x

*Розраховано за джерелом: [2, с.242, 243].

Проведені дослідження, згруповані в табл. 4. свідчать, *по-перше*, що найбільша частка портфельних іноземних інвестицій за видами економічної діяльності припадає на промисловість, а на сферу послуг на початок 2008 р. їх частка становила 26,9 %, а на початок 2010 р. – 37,1 %. *По-друге*, якщо у сфері матеріального виробництва на початок 2010 р. проявилась спадна тенденція щодо таких інвестицій, то у сфері послуг, вона має зростаючу тенденцію.

Водночас, порівняльний аналіз показників табл. 3 та 4 свідчить, що на початок 2010 р. співвідношення між прямими та портфельними іноземними інвестиціями становило 112 до 1, або 58,9 до 0,5 млн. дол. США. В той же час, досвід США засвідчує, що у США в 1980 р. прямі іноземні інвестиції більш як на 12 % перевищували портфельні, а в 1990 р. були на 19 % меншими. Випереджаюче зростання портфельних інвестицій пояснюється тим, що, з одного боку, організацією і розміщенням їх за кордоном дедалі частіше здійснюють інститути, які не володіють значними грошовими ресурсами й широкою інформацією про стан світового ринку цінних паперів (трастові й страхові компанії, пенсійні фонди, банки та інші фінансові установи), з іншого – тим, що портфельні вкладення частково використовують не стільки як додаткове джерело прибутку, скільки для про-никнення у високомонополізовані галузі, великі й найбільші корпорації [3, с. 633].

Подальші дослідження свідчать, якщо прямі іноземні інвестиції на початок 2010 р. в економіку регіону

спрямовувались із 49 країн світу, в тому числі, із 33 країн Європи, то портфельні відповідно з 24 та 16 країн. Портфельні іноземні інвестиції в Закарпатську область по окремих країнах-інвесторах характеризує (табл. 5).

Портфельні іноземні інвестиції в економіку Закарпатської області, як видно з показників табл. 5, в основному здійснюються за рахунок країн Європи. На аналізовану групу країн, що межують з регіоном, на початок 2008 р. припадало 21,5 % (90 тис. дол. США), а на початок 2010 р. – 42,6 % (519 тис. дол. США), а до країн світу відповідно 9,4 та 36,1 %. Найкрупнішим інвестором серед аналізованої групи країн є Угорщина. На Румунію на початок 2010 р. припадало лише 2,1 % портфельних іноземних інвестицій з аналізованої групи суміжних країн.

В Стратегії транскордонного співробітництва „Карпати 2004-2011” відмічено, що специфічну роль у найближчі роки відіграватимуть території України, що входять до Карпатського Євросоюзу, зокрема, Закарпатська область яка може стати полігоном для відпрацювання можливих механізмів та форм співробітництва, в тому числі у зовнішньоінвестиційній діяльності в сфері послуг, України та Євросоюзу. У 2004 р. Закарпатська область де-факто отримала статус „зовнішнього регіону” ЄС, тобто території, прилеглої до регіонів Угорщини, Словаччини, Румунії та Польщі, що отримують значну фінансову допомогу Структурних фондів Євросоюзу, оскільки їх розвиток є нижчим 75 % від середньоєвропейського [4, с. 3, 4].

Портфельні іноземні інвестиції в економіку Закарпатську область по окремих країнах-інвесторах*

(на початок року; тис. дол. США)

Всього, в тому числі група аналізованих країн	2008	2009	2010	2010, % до:	
				2008	2009
Усього	962	1451	1439	149,6	99,2
Європа	419	1215	1218	290,6	100,2
в тому числі, Польща	5	5	5	100,0	100,0
Румунія	-	11	11	-	100,0
Словаччина	5	5	5	100,0	100,0
Угорщина	80	487	498	622,5	102,2
Разом по аналізованій групі країн	90	508	519	576,7	102,2
Румунія, % до аналізованої групи країн	-	2,2	2,1	x	x
Аналізована група країн, % до:					
Країн світу	9,4	35,0	36,1	x	x
Європи	21,5	41,8	42,6	x	x

*Розраховано за джерелом: [2, с. 244].

Закарпатська область є депресивною порівняно з промислово розвинутими регіонами України та прикордонними регіонами сусідніх країн-членів ЄС, за винятком Польщі. Причиною цього є недостатній рівень залучення іноземних інвестицій, передусім у сферу послуг. Тому, важливими стратегічними завданнями для Закарпатської області є зменшення негативного впливу на соціально-економічний розвиток регіону периферійного розташування щодо території Європейського Союзу та України, а також активне використання переваг створених процесом розширення Євросоюзу. Доцільно використати співробітництво на всіх рівнях (місцевий, регіональний, реалізація національних державних програм, координація різнорівневих програм) для подальшої підтримки зовнішньо інвестиційного співробітництва Закарпаття з країнами Карпатського Євросоюзу в довгостроковій перспективі.

Таким чином, у зовнішньоінвестиційному співробітництві Закарпаття з країнами Карпатського Євросоюзу необхідно використати унікальне геополітичне розташування області на перехресті міжнародних транспортних, економічних, торговельних, культурних шляхів, що відводить важливу роль регіону в інтеграції

України в європейській структурі. Світова фінансова криза 2008 р. негативно вплинула на валовий внутрішній продукт сусідніх країн у 2009 р., а також України. в тому числі й Закарпатську область з валового регіонального продукту. Аналогічна тенденція притаманна і більшості промислово розвинутим країнам.

Проведені дослідження засвідчують, що серед прямих іноземних інвестицій в Закарпатську область за видами економічної діяльності, їх обсяги у сферу послуг незначні (22,1 % на початок 2008 р. та 16,6 % на початок 2010 р.). При цьому, частка їх у сферу послуг починаючи з 2008 р. має спадну тенденцію у більшості провідних видів економічної діяльності сфери послуг.

Дослідження свідчать, що ринок портфельних іноземних інвестицій в Закарпатську область за видами економічної діяльності розвинутий недостатньо. оскільки такі інвестиції в багатократ менші від прямих іноземних.

Враховуючи досвід США та більшості промислово розвинутих країн світу доцільно розвивати зовнішньоінвестиційне співробітництво, зокрема у сфері послуг з країнами Карпатського Євросоюзу, передусім за рахунок Румунії, Словаччини та Польщі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. Київ. Державне підприємство „Інформаційно-аналітичне агентство”. – 2010. – 566 с.
2. Статистичний щорічник Закарпаття за 2009 / Головне управління статистики у Закарпатській області / за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2010. – 543 с.
3. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. / голова редакційної ради : Гаврилишин Б. Д. (голова) [та ін.]. Т. 1 / [відп. редактор Мочерний С. В. та ін.]. – 2002. – 864 с.
4. Стратегія транскордонного співробітництва „Карпати 2004-2011” (Проект) / Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва „Закарпаття”, 2003. – 47 с.